

INSPIRATIEDAG SPACE FOR GRACE 17 APRIL 2024 TE ASSEN.

AUTHENTICITEIT ALS DEUGD OF AUTHENTICITEITSSYNDROOM

Positionering en inleiding thema

Ik moet me even positioneren op deze verdiepingsdag en in de opzet van *Space for Grace* om te weten welke bijdrage ik hier vandaag kan leveren.

In veel katholieke geloofsgemeenschappen zoeken mensen naar nieuwe wegen. Wat moeten we behouden, wat niet en wat is de kern? Hoe kun je een vitale gemeenschap blijven of worden? Hoe kun je mensen ruimte bieden om Gods liefde te ervaren? *Space for Grace* is niet institutioneel gebonden aan de Kerk, maar speelt een belangrijke rol in het ondersteunen van plaatselijke en diocesane initiatieven. *Space for Grace* geeft een weg aan om meer vitaliteit te brengen in de katholieke gemeenschap. Als je een aanvraag indient krijg je in het eerste jaar ondersteuning bij het ontwikkelen van een concreet plan. Het tweede jaar is een verdiepingsjaar. Je krijgt persoonlijke begeleiding, een werkbudget, een evaluatie en je komt terecht in een groot netwerk met andere katholieke kerkvernieuwers. Deze dag staat in het teken van verdieping van de verbinding tussen Kerk en samenleving.

Ik ga geen concrete handvatten bieden voor projecten en acties. Ik wil met u een paar zorgen delen waarvan ik vermoed dat ze in onze tijd een belangrijke rol spelen. Ik bedoel culturele ontwikkelingen die ons samenleven en samenwerken beïnvloeden en waarvan ik denk dat deze belangrijk zijn. Het zijn thema's waarmee we kritisch moeten omgaan. Ik denk dat het past bij een verdiepingsdag als deze. Het kan zijn dat ik het niet goed zie, of dat ik de ontwikkelingen te negatief beoordeel. Maar soms voel ik me door meningen van anderen en door krantenartikelen ook wel gesteund in mijn gedachten. Er zijn natuurlijk ernstige zaken aan de hand: oorlogsconflicten, klimaatcrisis, polarisatie, vluchtelingen, maar ik zou deze middag willen spreken over twee dieperliggende thema's: zelfbeschikking en authenticiteit.

Thema 'eeuwig leven' als grondtoon. Stukje uit de visietekst bisdom Groningen – Leeuwarden 2024-2030

De Kerk is er om vanuit Christus de verbinding te leggen tussen hemel en aarde. Wij geloven dat Jezus Christus de weg naar eeuwig leven heeft geopend door als Zoon van God mens te worden en verbinding te leggen tussen boven en beneden. Dat is een heilzame boodschap voor iedereen. De grondtoon van kerkelijke activiteiten is het delen met de ander van dit nieuwe leven in de verrezen Christus.

De belangrijkste reden waarom wij als Kerk bestaan is: Jezus Christus is ermee begonnen. Wij hebben niet onszelf uitgevonden. Als gedoopten en als gewijde bedienaren zijn we geroepen om Christus' verlossingswerk voort te zetten in gebed en liturgie, in catechese en geloofscommunicatie, in diaconie en naastenliefde om te bouwen aan een zichtbare aanwezigheid van de Kerk in deze wereld.

Het gaat niet om *onze* Kerk. De Kerk is van Christus! Wij leven vanuit de belofte dat Hij altijd bij ons zal zijn en dat zijn Heilige Geest ons gegeven is. De eerste bekommernis van de Kerk is een geestelijke: het eeuwig heil van de mensen.

Katholieke sociale leer in te brengen in de samenleving – leidende principes

De katholieke sociale leer biedt goede handvatten voor de Kerk in haar relatie tot de wereld waarvan ze zelf ook deel uitmaakt en waarvan ze tegelijkertijd onderscheiden is. Wij stellen ons een wereld voor waarin de sociale leer van de Kerk wordt begrepen en erkend. Het gaat om onderwerpen als de waardigheid van elke persoon, beschermwaardigheid van het leven, de waarde van gemeenschap, het *bonum commune*, het belang van gezin en opvoeding, subsidiariteit en de plaats van maatschappelijke organisaties, recht en gerechtigheid in de samenleving, solidariteit met minderbedeelden en vluchtelingen, een integrale ecologische visie ('de aarde als ons gemeenschappelijk huis') en het bevorderen van vrede. Deze evangelisch geïnspireerde waarden delen we met alle mensen van goede wil. De Kerk verspreidt deze waarden en wil ze bevorderen in de samenleving door participatie in werkgroepen en projecten. De tijd dat we deze waarden konden verspreiden via kerkelijke instituties is voorbij (school/universiteit, ziekenhuis, vakbond, werkgeversvereniging, journalistiek). De band met de Kerk lijkt vergeten of is problematisch geworden. Wat mogelijk is: kleine diaconale projecten en samenwerken met mensen van goede wil (oecumenisch, interreligieus of neutraal).

Samenwerken vanuit een eigen visie en overtuiging

Hoe kunnen we als katholieke kerk een rol kunnen spelen in de samenleving als het gaat om maatschappelijke ontwikkelingen. En hoe gaan we als gelovigen om met thema's als individuele zelfbeschikking en authenticiteit? Twee woorden die in de samenleving een positieve connotatie hebben, maar waarbij ik vragen zou willen stellen en zorgen zou willen uiten.

Er is heel wat gaande in onze samenleving, lokaal, nationaal en internationaal. Als Kerk hebben we daar volop mee te maken en we moeten ons ertoe verhouden. Als het gaat over de plaats van diaconie in de Kerk is het belangrijk dat we het goed weten te verbinden met de boodschap van het geloof. Een brug slaan betekent dat er stevige oevers moeten zijn om de brug te kunnen funderen. Het fundament aan onze kant is onze verantwoordelijkheid. We staan als gelovigen in de maatschappij en diaconie hoort bij de kerntaken van de Kerk. Wat is de visie van de Kerk op ontwikkelingen in de samenleving.

Meditatie over Lucas 16,19-31

Het verhaal van de rijke en de arme Lazarus. Het sociale en het gelovige is erg nauw met elkaar verbonden op verschillende manieren. Het sociale speelt een rol in het leven van rijken en armen (sociale klassen). Het zijn twee werelden die elkaar niet ontmoeten (vgl. de sociale bubbels waarin we leven). De rijke die van het leven geniet, ziet niet wat er aan zijn deur gebeurt. Er is een maatschappelijke kloof.

Het sociale is ook iets persoonlijks. Eenmaal in de hemel blijkt de rijke wel degelijk een sociaal gevoel te hebben. Hij komt op voor zijn vijf broers die nog niet overleden zijn en hun leven nog kunnen beteren en rechtvaardig kunnen gaan leven.

Het gelovige aspect van het verhaal is er ook. Er is een duidelijke voorstelling van het hiernamaals ('schoot van Abraham' naast 'onderwereld') waar je beloning of straf krijgt. Dit zijn voorstellingen die ons aardse denken te boven gaan, maar belangrijk zijn in de leer van

de Kerk en in ons geloof. Het hiernamaals heeft te maken met hoe wij op aarde leven. Dat is niet irrelevant voor onze toekomstige bestemming. Hier wordt vervuld wat Jezus zegt: “Zalig zij die arm zijt, want aan u behoort het Rijk Gods. Zalig die nu honger lijdt, want gij zult verzadigd worden. [...] Maar wee u, rijken, want wat u vertroost, hebt ge al ontvangen. Wee u, die nu verzadigd zijt, want ge zult honger lijden” (Lucas 6,2-21.24-25).

Het gelovige aspect zit ‘m ook in het geloof in de verrijzenis die wordt verondersteld. De rijke leeft met het idee dat Abraham nog een profeet naar de aarde kan zenden om de mensen te waarschuwen wat hen te wachten staat: de schoot van Abraham of de onderwereld. De rijke heeft het idee dat als er iemand uit de doden opstaat, dat indruk zal maken en de mensen tot bekering zal brengen. Abraham antwoordt: “Als ze naar Mozes en de profeten niet luisteren, zullen ze zich ook niet laten overreden als er iemand uit de doden opstaat.” Het geloof komt hier ter sprake als verrijzenisgeloof en als het luisteren naar de Schriften.

Hoe ik geloof hangt af van hoe ik luister naar de Thora en de Profeten. Er is geen kloof tussen leven en geloof (misschien wel spanning). Verbinding zoeken is de kloof proberen te overbruggen. Dat kan door te luisteren naar het Woord van God en naar elkaar (synodaliteit). Die kloof wordt niet overbrugd door wonderen, zelfs niet door een wonder als de verrijzenis. Want wonderen kan je altijd wegedeneren.

Recht op zelfbeschikking

Een van de meest ingrijpende ontwikkelingen in onze tijd is de zelfbeschikking die steeds meer als een absoluut recht wordt gezien. Een paar voorbeelden:

- Achternaam is een vrije keuze van de ouders, en ook van de persoon zelf. Het wijzigen van de achternaam wordt steeds gemakkelijker gemaakt.
- Het uittreden uit de Kerk wordt soms tot een eis om helemaal vergeten te willen worden, dus uit het doopregister (dat overigens niet openbaar is). Het lijkt op een ontkenning van iets dat op z’n minst historisch gebeurd is: het doopsel.
- Het ongestraft laten van een abortus in noodsituaties wordt tot een recht op abortus.
- De euthanasiepraktijk – zonder rechtsvervolging uit ondragelijk lijden verlost kunnen worden – is bijna een recht waar de arts wel heel principieel tegenover moet staan wil hij dit kunnen weigeren.
- Nabestaanden voelen een grote druk als het gaat om de laatste wil van hun overleden familielid, terwijl daar best wel verlangens bij zijn die helemaal niet kunnen.
- De burger die zichzelf autonoom of soeverein verklaart en het gezag van de overheid/rechtspraak niet accepteert. Een ontwikkeling waarbij complottheorieën een belangrijke rol spelen.

Allemaal voorbeelden van situaties waarbij een vorm van individuele zelfbeschikking erg op de voorgrond staat. Wat ik wil! De individuele leefwereld, de individuele inzichten en wensen wordt de maat van alle dingen.

De mens is geschapen met verstand, emotie en een vrije wil. Dat maakt hem tot mens en dat geeft hem waardigheid. Dat is ongetwijfeld bedoeld als God zegt dat Hij de mens maakt naar

zijn beeld en gelijkenis. Toch is deze wil niet absoluut. Wat de mens wil, heeft te maken met zijn sociale omgeving (elke beslissing raakt andere mensen, en dus moet dat ook meegewogen worden)¹ en met iets dat we natuurrecht noemen. Er moet iets zijn in het geschapen-zijn van de mens dat hem kaders geeft en grenzen stelt, van God gegeven. Dat heeft te maken met het begin en einde van je leven, maar ook met je karakter/talenten/zwakheden. Je moet het er mee doen. Anderen moeten het ermee doen, ook met die eigenschappen van jou. De moderne mens kan maar moeilijk leven met de gedachte: “Kome wat komt” of “je hebt het zelf niet in de hand.” Ik vind dat een groot gemis in onze tijd en een ernstige verarming. Menselijke waardigheid wordt te eenzijdig gebaseerd op het liberale principe van de eigen keuzemogelijkheid. Onze welvaart en vrijheid maakt dit ook mogelijk. Is er nog wel een gezond evenwicht? We willen voor alles verzekerd zijn, en kunnen moeilijk nog iets aan het toeval overlaten. We willen zekerheden. We willen alles kunnen plannen en risico's vermijden.

Op het moment dat de mens geschapen is, krijgt hij een opdracht en een gebod: “Wees vruchtbaar en word talrijk” (Gen 1,28) en “Van de boom in het midden van de tuin moogt gij niet eten” (Gen 2,17). God geeft deze geboden, nadat Hij de mens heeft laten delen in de overvloed die de schepping bevat.

Maar de scheppingsgedachte is weg uit onze beleving. Dat heeft grote gevolgen voor hoe je in het leven staat. We hebben met ons geschapen-zijn een verantwoordelijkheid gekregen voor onszelf, voor de ander en voor ‘ons gemeenschappelijk huis’. Hoe gaan we daarmee om?

Dat God in ons leven geen rol meer speelt, heeft grote gevolgen voor hoe wij in het leven staan, of wij het leven als een geschenk kunnen aanvaarden. Daarom hecht ik aan het woord ‘schepping’ naast het woord ‘natuur’. ‘Schepping’ is een Bijbels en theologisch woord, ‘natuur’ is een wetenschappelijk woord. Ik hecht ook aan het woord ‘openbaring’: God is ons altijd vóór en zijn woorden zijn ons altijd vóór. Hij geeft zich te kennen, wij hoeven niet alles te ontdekken of uit te vinden. Ik hecht aan het woord ‘God’, want ons leven is een mysterie. “De beslissende gebeurtenissen van de menselijke levensloop, ontvangenis, geboorte, ziekte en dood, verliezen hun karakter van mysterie. Zij worden biologische-sociale feiten, waarover een voortdurend zekerder medische wetenschap en techniek zich ontfermen” (GUARDINI, *De gestalte der toekomst*, 73).

Authenticiteit als deugd of authenticiteitssyndroom

In mijn studietijd kwam prof. Struyker-Boudier met de term ‘authenticiteit als deugd’. Wij denken bij deugden aan: geloof, hoop en liefde, en aan: matigheid, prudentie, kuisheid, moed etc. Karaktereigenschappen die je kunt inoefenen. De term ‘authenticiteit als deugd’ vond ik een vóndst!

Authenticiteit is belangrijk in de omgang met onze medemens (m.n. wordt dit vaak gezegd over de relatie met jongeren; jongeren doorzien wanneer je niet authentiek bent.) Maar wat

---

¹ Programma over ouder worden. Aan het einde van de uitzending stond de presentator bij een doodskest: “Dit is uiteindelijk het lot van ons allen. Want er is geen plaats en er is geen geld!”

is eigenlijk authentiek zijn? Het wordt in ieder geval gezien als iets positiefs! Jezelf zijn, kwetsbaar durven zijn. Jezelf mogen zijn. Authentiek is het persoonlijke, de persoonlijke overtuiging, de eigen levensstijl. Als het maar persoonlijk is dan wordt het gewaardeerd. Jezelf mogen ontplooiën. Authenticiteit gaat boven representatie, plaatsbekleding en ambt. Het gaat om de mens áchter het ambt of de functie (hetzij priester, politicus, burgemeester).

Maar...! Ik zie ook moeilijkheden. Hoe verhoudt het streven naar authenticiteit zich tot de beleving van wetten en regels? Het gaat erop lijken dat mijn streven naar authenticiteit voorbij mag gaan aan het nakomen van wetten, moraal en verplichtingen die algemeen gelden. In kerkelijke kring is nagenoeg iedereen tegen abortus, maar als het mezelf betreft, lijkt het of het niet voor mij geldt. Dan geldt mijn recht op zelfbeschikking.

Mijn overtuiging: Het nakomen van wetten/regels etc. is ook een vorm van authenticiteit, zelfs als je niet meer de persoonlijke motivatie hebt en je in je zelfontplooiing wordt belemmerd. Het nemen van je verantwoordelijkheid – ook als het moeilijk is – is authentiek. Het beantwoordt namelijk aan wat anderen van jou mogen verwachten en aan wat je ooit beloofd hebt. Trouw zijn aan beloften is ook authentiek. Authenticiteit staat niet tegenover een gezonde wetsbeleving en niet tegenover een gezonde professionaliteit (beleving van het ambt of de functie en de verplichtingen en de verantwoordelijkheid die dat met zich mee brengt). Je kán je achter je ambt verschuilen waardoor jouw persoonlijkheid verdwijnt – dat is niet goed – maar het omgekeerde kan ook: dat het ambt verdwijnt achter je persoonlijkheid. En dan wordt het een authenticiteitssyndroom.

Voorbeeld. Zondagsplicht ligt tegenwoordig gevoelig. Men vindt het niet nodig vanuit de persoonlijke beleving om op zondag naar de kerk te gaan. 'Ik kan toch wel geloven en betrokken zijn', zegt men dan. Is dat authentiek? Naar de kerk gaan, omdat de medegelovigen op jou rekenen, is zeker authentiek.

Afronding

De profeet Jeremia spreekt over een nieuw verbond dat God met Israël en Juda wil sluiten. Het eeuwige verbond in Christus wordt aangekondigd in het Oude Testament. Het nieuwe verbond wordt zo omschreven: "Ik schrijf mijn wet in hun binnenste, Ik grif ze in hun hart. Ik zal hun God zijn, en zij zullen mijn volk zijn [...]" Het verbond – liefdesverbond – is niet tegengesteld aan de wet, die weliswaar van buitenaf de mens wordt opgelegd, maar die helemaal verinnerlijkt kan en moet worden. Authenticiteit is geen absolute deugd, de individuele zelfbeschikking is ook geen absoluut recht.

We nemen het leven steeds meer in onze eigen handen, we bepalen steeds meer zelf wat goed en fout is. We zijn ook in staat om dat te doen, want onze welvaart, de beschikbaarheid van materiële goederen, onze financiën geven ons welhaast ongekende mogelijkheden. Geluk is maakbaar. En toch zijn er ook steeds verhalen van mensen die vast lopen en merken: ik moet het lijden aanvaarden, ik kan het niet meer, ik moet leren leven met wie ik ben en wat ik heb. Ook dat is genade.

Vanuit die levensinstelling de ander willen helpen, want die opdracht blijft er natuurlijk ook. Ruimte maken voor genade, de genade van God. En zo genadevol zijn voor elkaar.

+ R. van den Hout